

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>Szerkesztőség, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény küldendő: Nagy-Péterfia-utca 977.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven. ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DÍJA: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a horitékon</i> egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr., $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél ár- engedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>A kiadóhivatal kezelője RÓZSA SÁNDOR főisko- lai háznagy, kinek nevére inté- zendő a lap minden anyagi dol- gára s a külső hirdetésekre vonatkozó küldemény.</p>
---	--	--

Fentartsuk-e protestáns népiskoláink felekezeti jellegét?

I.

A néptanítók díjazásának ügye a közelmúlt időkben élénken foglalkoztatta a hazai közvéleményt, országszerte általános volt az érdeklődés e fontos kérdés iránt, mely a törvényhozó testület mult hó elején hozott határozatával nyert megoldást. Ez ha nem felel is meg minden kívánalmaknak; de viszonyainkat tekintetbe véve, határozott haladást jelez. Elmondhatjuk, hogy ez minden mívelt magyar ember lelkét örömmel eltöltő jelenség; mint ezt Kovács Lajos tanítóképezdei tanár úr e becses lap 19-ik számában kifejezi.

Az ezen ügy tárgyalásakor hírlapokban és országgyűlési tanácskozások alkalmával felmerült eszmék és indítványok önkénytelenül is felekezeti népiskoláink jövőjére irányozzák a gondolkodó protestáns ember figyelmét. Erről ír Kovács Lajos tanár úr fentebb említett cikkében, felhozván, hogy ezen ügy tárgyalásakor a törvényhozók tekintélyes része a 600 frtnyi minimumot s a népoktatás teljes államosítását követelte. A kormányon is csak azért mult a 600 frtnyi minimum törvénybe ígátása, mert ezt most az állam pénzügyi helyzete nem engedi; de mihelyt engedi, pedig engedni fogja, akkor ezt törvénynyé emeli. Akkor aztán a reform. felekezeti népiskolák száma vajmi kevés leend. Más helyen így nyilatkozik: „hiába, a közoktatás államosítása már csak idő, — illetőleg pénzkérdés nálunk; a magyar ref. egyház és a nemzetiségek felekezeti iskolái egymás mellett fognak állani és egymás után elesni. Nekünk e gondolathoz magunkat előre szoktatni s az új helyzettel előre számolni kell, jobb előbb, mint később.“

Ezek felgondolása valóban arra indíthat bennünket, hogy népiskolai ügyünk jövőjét illetőleg magunkkal komolyan számot vessünk.

Mai nap már a közélet minden terén általános jelszavá lett, a divatos szólásformát használva, az úgynevezett államosítás. Némelyek elragadtatva az általános buzgalom árjától, nemzetünknek üdvöt s megtartatást a népoktatás ügyének államosításában keresnek s a népképviselők tekintélyes részének hajlamai vannak a nemzetiségi kérdés szempontjából kivenni az oktatásügyet a felekezetek kezéből.

Felmerül tehát a kérdés, hogy azok, kik protestáns egyházunk egyházi és iskolai önkormányzatához ragaszkodnak, ezen államosítási törekvések daczára is, protestáns egyházunk érdekében állónak tartják-e népoktatásunk felekezeti jellegének fentartását?

Azon hitben vagyok, hogy a hazai református egyházi férfiak többsége nem ért egyet a Kovács Lajos úr által kifejezett nézettel. Hogy az ő nézete a „qui tacet consentit“ elvénél fogva mindnyájunk véleményének ne tekintessék, kifejezést kívánok adni e sorokban az ellenkező nézetnek.

Midőn az 1868-ik évi XXXVIII. t.-cikkből a közoktatási törvény érvényre emeltetett, egyházkerületünk irányadó férfiai népiskoláink felekezeti jellegét fentartani kívánták. Hogy felekezeti népoktatásunk a versenyt kiállhassa s a kor színvonalán álló legyen, ezért létesítették nagy áldozatokkal felekezeti tanítóképezdénket a debreczeni főiskolában. Be kell ismernünk, hogy nem eredmény nélkül. Ezen felekezeti intézet egyik tanára, tehát az egyházkerület fizetéses hivatalnoka, K. L. úr is.

A népoktatás felekezeti jellegének fentartását ígatták törvénybe az 1881-iki zsinaton

egyházunk nagyjai. Egyházi törvényünk 3-ik §-a így hangzik: „a reformált egyház alsó és felső iskolái mint az egyház önfentartásának eszközei, mindenestől az egyház testéhez tartoznak s egyházi hatóságok alatt állanak.“ Hogyan gondolja K. L. úr, mint jó református ember, hogy királyi szentesítést nyert törvénykönyvünkben ezen cikkely kitöröltethessék, úgy hogy afelől mi is meg ne kérdeztessünk? Ha az egyházi törvényhozás 1881-ben egészen felekezeti iskoláink mellett foglalt állást, vajjon ma már, 11 év múlva, megszűntek-e azon okok létezni, melyek akkor egyházunk nagyjai előtt irányadók voltak? Vagy talán az idők és körülmények változván, mi nekünk is véleményünket változtatni s a divatos jelszóhoz alkalmazkodni kell, igazat adván a classicus költő ama szavainak „tempora mutantur, et nos mutamur in illis.“ Annyi bizonyos, hogy számosan vannak, kik egyházunk szegénységét véve tekintetbe, a a népoktatás államosítását elfogadni hajlandók s bizonyos resignatióval néznek a jövő elé felekezeti oktatásunkat illetőleg.

Ezekkel szemben kifejezést kívánok adni azon véleményemnek, hogy a népoktatásügy teljesen államivá tétele sok akadályba ütközik, sok és fontos érdeket érint, nem is oly könnyen megy, mint a hogy az államosítóknak hirdetni lehet, nagyobb rázkódások nélkül nem is vihető keresztül. Ha irányadó államférfiak véleményét vesszük tekintetbe, annak törvényhozási úton keresztülvitele nem is vétetik tervbe jó darab ideig; tehát nincs ok, hogy a lemondás han-

gulata erőt vegyen a lelkeken s annak önmagunk adjunk kifejezést jóelőre.

Az államosító irányzattal s némelyek resignatiójával szemben megnyugtató nyilatkozatokat hallunk tekintélyes államférfiak részéről, melyeket joggal irányadóknak lehet tekintenünk. Épen magának nagyérdemű közoktatásügyi miniszterünknek ajkairól száll el az ország színe előtt emez elismerő nyilatkozat: „a felekezetek nagy szolgálatot tettek a közoktatás ügyének, mit felednünk nem szabad.“ Egy interpellációra pedig azt feleli, hogy „a közoktatás államosítását nem tartja oly fontos kérdésnek, melylyel már most foglalkozhatnék, hogy mikor lesz azzá, arra csak az a dr. Falb felelhetne, ki a kritikus napokkal foglalkozik.“ A kérdés nemzetiségi oldalára vonatkozólag így szól: „addig míg a nemzetiségek valótlanúságot állítanak, nincs okunk őket figyelembe venni, de ha vádaskodásuk igaz, mi vagyunk elveszve.“

Nagyon megfigyelendő nyilatkozatok ezek, ajánlom K. L. úr becses figyelmébe. Egy hazája sorsát szíven viselő, nemzetünk politikai helyzetét teljesen ismerő, a viszonyokkal és körülményekkel számolni tudó férfinak bölcs szavai ezek.

Midőn a középiskolai törvény megalkottatott, az állam nagy igényeket támasztott, nagy terheket rótt a gymnasiumokat fentartó testületekre; még sem jutott eszébe senkinek, hogy középiskoláinkat az állam rendelkezése alá bocsássuk. Az államférfiak részéről is jóakaratot tapasztalván egyházunk, a hol szükség volt, igénybe

❖ TÁRCZA. ❖

A kathólikus népek jövője.

Tanulmány a társadalmi s gazdasági élet köréből.

Írta: **Laveleye Emil**, a belga kir., a madridi, lissabonni akadémiák, a francia Institut tagja stb.

A 30. francia kiadás után fordította:

Dr. BARTHA BÉLA jogtanár.

— Jogosított magyar fordítás. —

III.

Az egész világ azt tartja, hogy a nemzetek ereje erkölcsi erejüktől függ. Mindenütt olvassuk ezt az alapigazságot, mely már a politikai tudománynak is majdnem alaptétele. Ha az erkölcsök megromlanak, az állam elveszett. Már pedig bebizonyítottak látszik, hogy a protestáns népek magasabb erkölcsi színvonalon állanak, mint a katolikusok. Az egyházi írók maguk is ezt állítják s abból a tapasztalati tényből magyarázzák, mert az előbbiek hívebbek vallásukhoz, mint az utóbbiak, — s azt hiszem, ez a magyarázat helyes. Olvassátok a

francia irodalmi műveket, hallgassátok meg a különböző színházakban a divatos darabokat: alapeszméjük mindig egy és ugyanaz, — a házasságtörés minden változatában s összes alakjaiban. A sikert aratott regényeket és színműveket szorosán számúzni kell a tisztességes családok köréből. Német- és Angolországban nincs ez így. Az irodalmi művek, ha csak világosan nem hordják magukon az idegen utánzásának bélyegét, oly hangon és oly írásmódban tartvák, hogy még a szűzies füleket sem botránkoztatják meg.

A francia irodalom e kóros állapota messze időkre vihető vissza. A provençiaiak örökölték a római-gall romlottságot, megénekelték s „galanterie“ név alatt kedvessé tették az erkölcsi lazulást s a törvénytelen szerelmeskedést. A „galanterie“ ilyformán a képzelet által teremtett összes műveknek közös jellegévé lett s átment a nemzeti jellembe. A „roi vert galant“ a legnépszerűbb a francia uralkodók közül. A reformációhoz csatlakozott országokban gátat vetett az erkölcsök eme hanyatlásának a puritán szellem s oly szigorú ültetett helyébe, mely talán túlzottnak látszik, de páratlan erkölcsi edzettséget kölcsönöz az embereknek.

A kik a kathólikus országokban harcolni akartak az egyház mindenhatósága ellen, azok nem az evangéliumtól, hanem a renaissancetól és a pogányságtól köl-

vette a középiskola az állam segélyét, igaz hogy e czímen a kormánynak befolyás engedtetett egyes gymnasiumunk belügyeibe, de szerződésileg biztosított az, a mi az egyházé. Ha az egyház az állami segélylyel gymnasiumait berendezve, erőt gyűjt, idővel az állami segélyt is nélkülözheti s a szerződési viszonyt megszüntetheti. Nem kell felednünk azt sem, hogy a protestáns buzgóság szép áldozatok meghozatalában nyilvánult épen a törvény kívánalmai folytán.

A népoktatási törvény végrehajtásánál is ily irányt kell követnünk. Am adjon segélyt az állam szegényebb egyházainknak, hogy tanítóik tisztességes javadalmazását biztosíthassák, de a 60—80 frtnyi évi segélyért ne bocsássák az egyházak iskoláikat állami kezelés alá, tartsák fenn azok felekezeti jellegét, biztosítsák szerződésileg az egyház számára az ősök buzgalma és áldozatkészsége által létesített felekezeti iskolai vagyont és alapot.

De tegyük fel a kérdést, hogy ha valósul, miként fog keresztül vitetni a sokak által jóslott államosítás?

A jogosság azt hozza magával, hogy az államkormány, ha államosít, vigye azt keresztül állami költséggel. A tanítói fizetés minimuma az 1868-ik évi törvényben is még volt állapítva, s a kormánynak jogában állott volna azon kétezer iskolát, melyekben a tanítói fizetés nem üti meg a legkisebb mértéket, bezáratni s helyettök állami költségen újakat állítani. De ezt nem tette 25 éven át, talán a kedvezőtlen pénzügyi hely-

zet miatt. Ha most nem a legközelebb hozott törvény lenne az irányadó, hanem ezen tanítói állásokat államosítani, s állami költségen mindazon helyeken új iskolákat akarna a kormány berendezni, és évenként szerény pár millióval szaporítaná a közoktatási költséget, akkor a törvény a jövő század első évtizedében sem lenne végrehajtható. Hátha még általánossá tétetnék az államosítás! A népiskolák legnagyobb része felekezeti lévén, telekvásárlás, építkezés, felszerelés, egyenként legalább 600 frtnyi tanítói fizetés, 20—30 milliónyi költségszaporítás útján sem volna fedezhető.

Vagy talán az államosítók előtt a kérdésnek azon megoldása lebeg, hogy a törvényhozás egyszerűen kimondja, hogy minden a felekezetek birtokában levő iskolai épületek, iskolai alapok és javak az állam tulajdonába mennek át.

Ilyesmit egy alkotmányos jogállamban keresztülvinni nagyon bajos volna; még az oly államban is, melynek kormányzata, jövendőbeli fennállása érdekéből, kevesebb körültekintést igényel. De a közoktatás egészen államivá tétele után a felekezeteknek a mostani iskolai javak legnagyobb részére szükségök is leend. Megszűnven a felekezeti tanítói állások, az egyházaknak énekvezéri s vallástanítói állásokról kell gondoskodni. Az előbbiekről már csak egyházi szertartásaink méltóságára való tekintetből is. Tehát a legtöbb helyen a mostani tanítói lakás és javadalom az énekvezér s vallástanító használatába megy át. Nagyobb egyházainkban, hol organista-kántori állomások vannak, több vallás-

csönözték fegyvereiket. Az egyházat kétféleképen lehet megtámadni. Ugyanis vagy azt mutatjuk ki, hogy eltávozott Krisztus tanaitól s az egyháznál tisztább és szigorúbb keresztényiséget hirdetünk, vagy pedig a gúny fegyverével támadunk a dogmákra s a józan ész lázítjuk föl erkölcsi szabályai ellen. Luther, Kálvin, Knox, Zvingli az előbbi, Rabelais, Voltaire a második módot választották. Világos, hogy az előbbiek, az evangéliomra támaszkodván, okvetlenül erősíték az erkölcsi érzést; míg az utóbbiak csak akkor arathatnak diadalt, ha szétrombolják azt. Ezért van, hogy majdnem minden francia írónak, ki az emberi szellem felszabadításán dolgozott, megvan a maga immoralis kinyomata. Vajjon lehetne-e Voltaire, Rousseau, Diderot, Courier, Beranger összes műveit aggodalom nélkül odaadni nem fiatal lány, hanem akár fiatal ember kezébe is? Azok az írók, kik tiszteletben tartják az erkölcsiéget s kiket az ifjúsággal olvasatnak, Bossuet, Fénelon, Racine, majdnem mind hűséges szolgálói az egyháznak s abszolutista eszmék hatják át őket. Ez az oka annak, hogy Franciaországban azok, kik nem forradalmi szelleműek, nagyobb részt katolikus gondolkodásúak.

Angliában s Amerikában másként áll a dolog; ott a szabadság legodaadóbb hívei egyuttal a legszigorúbb erkölcsi elvek követői: a puritánok s a quakerek. Míg

Bossuet az abszolutizmus, addig Milton a köztársaság elméletét állapította meg s a puritánok teremtették meg Angliában és Amerikában a szabadságot. Egyik oldalon a vallásos és erkölcsi írók a szolgaságot prédikálják, míg a szabadság hívei nem tisztelik sem a vallást, sem az erkölcsiéget; a másik oldalon ellenben ugyanazon emberek védik egyszerre a vallást, az erkölcsöt és a szabadságot.

És most lássuk a következményeket. Hasonlítsuk össze az 1648-iki angol forradalom hőseinek, vagy az amerikai köztársaság alapítóinak magánéletét a francia köztársaság embereinek magánéletével. Az előbbiek mindannyian kifogástalan erkölcsűek, folt nélküli kegyességűek s elveiket majdnem tulhajtott szigorúság jellemzi. Az utóbbiak erkölcsiége, néhány rajongót, mint Saint-Just és Robespierre leszámítva, nagyon is laza. Mirabaud, mindnyájok közt a legnagyobb, a francia forradalom valódi képviselője, az a hatalmas lángész, bámulatos szónok, eladja magát az udvarnak, trágár könyveket ír és az erkölcsi romlottságot végietekig viszi. Állítsátok szembe vele azokat a zordon kálvinistákat, kik Anglia és Amerika földén megalapították a szabadságot — ropant nagy leend az ellentét.

Quinet Edgard a francia forradalomról irt remek munkájában megjegyzi, hogy e korszak férfiai, kiket

tanítói állást kell berendezni. Némely egyházainkban több száz, vagy ezernél is több kétféle nemű tanköteleseinket egy vallástanítóra bízni nem lehet. A lelkészek pedig ily helyeken magának a lelkészi hivatalnak teendőivel is tul vannak terhelve. Azon kívül a közegészségi tekintetek a vallástani órákon is megkívánják, hogy az egy tanteremben tanítható növendékek kiszabott száma szem előtt tartassék.

Kovács Lajos úr így ír fentebb említett cikkében idevonatkozólag: „az állami iskolákban a lelkészek lesznek hivatva hitfelekezeti érdekeinket képviselni, szükséges azért ily iránybani kiképzetésökről gondoskodni.“ Legyen tehát a lelkész vallástanító is, ezt sejtetik K. L. úr ezen szavai. Valószínűleg ingyen, az eddigi fizetésért. Ezen legkényelmesebb megoldást hitfeleink közül talán sokan elfogadnák. De azt hiszem, hogy oly hitfeleink, kiknek szívében igazságérzet van, újabb terhet tenni a különben is csekély díjazású lelkészek vállaira, megfelelő javadalmazás nélkül, nem akarnak. Annyival inkább, mivel a vallástanítói tiszt teljesítésére csakis a legszerényebb javadalmazásu, csekély népességű egyházakban működő lelkészeinknek volna idejük lelkészi hivatalok teendői mellett.

Nem lehetetlen, hogy az államosító férfiak közül némelyek az énekevezéri tisztet is a lelkészre biznák, sőt talán ők abban is megnyugodnának, ha kántor lenne az egyházfő, vagy épen talán a harangozó.

Ha már most a sokak által emlegetett

teljes államosítás bekövetkezésekor az állam jogosan nem számíthat a felekezeti iskolai javakra és alapokra, a népoktatási szervezetnek állami költségen országszerte teljesen újból berendezése pedig rendkívüli költségzaporítást igényel, leghelyesebbnek látszik előttem a meglevő alapokra építeni, a hiányokat pótolni, az iskolafentartókat az oktatás ügyének előmozdításában támogatni.

Ezt tette a közoktatási kormány. A felekezetek meglevő iskoláit nem akarta elvenni, sem a hiányos berendezésüket bezáratni, hanem az iskolafentartóknak nyújtandó segélylyel azokat támogatni, hogy a magokra vállalt kötelességnek megfelelhessenek. Tehát nem akarta a régi alapokat megbolygatni, sem túl magas és erőket meghaladó követelésekkel a felekezeteket kapitulációra szorítani. Meg vagyok győződve, hogy tekintve testvértelen nemzetünk helyzetét, a felekezeti és nemzetiségi alakulásokat, ez a leghelyesebb út, melyet követnünk lehet e tekintetben. Itt nem titkolhatom el azon nézetemet sem, hogy a felekezeti iskolának nyújtandó segély és az annak fejében a kormány által követelt befolyás az iskola vezetésére, nem állanak arányban egymással felekezeti autonómiánk szempontjából. Másfelől azonban be kell ismernünk, hogy az államnak, a hol valóban állami és nemzeti érdekek követelik, legfőbb felügyeleti jogát a felekezeti iskolákkal szemben is kell biztosítani.

Nyír-Bogát.

Mózes András.

eleinte annyira áthatott a lelkesedés, hamar kifáradtak s csakhamar kérték vagy legalább elfogadták a szolgaság nyugalmaát a császárság alatt. A hollandi koldusok (az u. n. gueux-k) sokkal hosszabb ideig küzdöttek és sokkal súlyosabb megpróbáltatásokat állottak ki a nélkül, hogy elcsüggedtek volna. Városaikat ostrommal vették be, az egész lakosságot lemészárolták: s e koldusok, e maroknyi nép, mégis küzdöttek oly ellenség ellen, melynek két világrész kincse s hadereje állt rendelkezésére. Nem mutattak sem fáradságot, sem csüggedést és végül is győzelmet arattak, mert volt hitük!

A gőg, a határtalan önimádás, a hiúság halálos és testvérgyilkos küzdelembe keverte egymással a francia forradalom vezérférfiait: gyilkolták, fojtogatták egymást, a helyett, hogy egyesült erővel megalkották volna a köztársaságot. Hollandiában, Angliában, Amerikában azok, kik fölzsabadították hazájukat a zsarnokság alól, a kegyesség, az alázatosság s a kölcsönös gyámolítás lelkétől áthatva, képesek voltak egymást megérteni s alkotásukat biztosítani. Államalakításhoz erősebb ragasz Peun és Washington keresztyénsége, mint Vergniaud, Robespierre és Mirabeau bölcsészete. A nélkül, hogy ítéletet mondanánk a két irány fölött, megállapíthatjuk az általuk szült eredményeket.

Ha a vallásos érzés meggyöngül, a jóra ösztönző

erő, az erkölcsi élet mozgató rugója az önérzet, a hiúság, mások tetszése után való törekvés leend. Alfred de Vigny ékesszólo szavakban mutatta ezt ki „Grandeur et servitude militaires“ cz. könyvének egyik fejezetében. Musset pedig ez erővel teljes versben ismétli:

„A büszkeség

Ez a kevés maradt a létben szép csupán.“

Taine „Notes sur l'Angleterre“ cz. művében ezt mondja: „Franciaországban az erkölcsi elv a becsület-érzésre, Angliában a kötelesség eszméjére van alapítva; ennél fogva amott önkényes, köre az egyéniségek szerint változó.“

Prévost-Paradol következőleg nyilatkozik a „France nouvelle“-ben: „Hazánk manapság páratlan látványt nyújt minden tisztalátásu és jóhiszemű szemlélőnek: oly társadalom képét, melyben az önérzet lett a rend főbiztosítója; ez végezteti el a kötelességek s áldozatok nagyobb részét, mivel a vallás és honszeretet elvesztették parancsoló hatalmukat. Azért, hogy törvényeinket általában tiszteletben tartják, hogy a katona engedelmesen vonul be zászlója alá s hű marad hozzá, hogy a számadásra

* „L'orgueil

C'est ce qui reste encore d'un peu beau dans la vie.“

T A N Ü G Y.

Elnöki megnyitó beszéd

a Gönczy-egyesület 1893. évi július hó 4-én tartott közgyűlésén.

(Folyt. és vége.)

A régi bölcsészet rangján alólinak tartotta, hogy hasznos legyen. Tömérdeteket bajlódott az erkölcsi tökéletesség elméletével, mely oly fellengős volt, hogy épen e miatt elméletből gyakorlattá soha sem válhatott. Megfejtethetlen talányok megoldásának kísérleteivel küzdött és elérhetetlen lelki állapot elérésére serkentgetett. Mi a legfőbb jó? Vajjon a szenvedés rossz-e? Minden alá van-e vetve a végzetnek? Van-e valami, a mi felől bizonyosak lehetünk? Vajjon bizonyosak lehetünk-e a felől, hogy semmi sincs, a mi felől bizonyosak lehetünk? Lehet-e a böles ember boldogtalan? Az igazságtól való eltérés minden esetben egyenlően kárhóztatható-e? Ilyen kérdések foglalkoztatták a művelt világ legtehetségesebb embereinek agyát, nyelvét és tollát századokon át.

Természetes dolog, hogy az ily bölcsészet nem lehetett hatással a közre, nem tett semmi hasznos szolgálatot az emberi előhaladásnak. Sőt maga sem haladt előre. Olyan volt, mint a taposó malom. Forgott a keréke, lépkedett a hajtó s mégis minden egy helyben maradt. A hajtókerék fogainak mozgásban tartása, a folyvást előkerülő kérdések, meg-megújuló viták tartották lekötve a szellemi erőt. Es ez annyi fáradságba került, a mennyi elegendő lett volna bármily fényes eredményü előhaladáshoz.

Történt egyszer, hogy Cicero és Caesar korának kitünő írója, Posidonius annyira megfelejtkezett magáról, hogy azon áldások közé, melyeket az emberi nemzet a filozófiának köszönhet, oda számlálta a boltív alapelveinek kiszámítását és az érzek használásának feltalálását. Meg sem gondolta, mily sértést követ el a filozófián. Seneca indulatosan szabadkozik az eféle csufolódó bó-

koktól s teljes erővel igyekszik kitisztázni Demokritost a boltív készítésének, valamint Anakharsist a korong feltalálásának vádja alól. „A bölcsészetnek, szerinte, semmi köze ahoz, hogy az embereket arra tanítsa, mikép építsenek fejük fölé boltiveket. Igazi filozóf nem gondol azzal, hogy van-e ívezett fedele, vagy bármiféle fedele is. A bölcsészetnek nem feladata az embereket érzek használatára tanítani. A bölcsészet ellenkezőleg arra tanít, hogy függetlenek legyünk minden anyagi tárgyaktól s minden mekhanikai találmányoktól. Böles ember természeti állapot szerint él. A helyett, hogy fajának testi kényelmeit gyarapítani törekednék, azt sajnálja inkább, hogy őt a sors nem engedte élni azon aranykorban, mikor az embernek hideg ellen nem volt egyéb oltalma vadállatok bőrénél, sem meleg ellen egyéb menedéke barlangnál.“ (Lásd Sárospataki Füzetek 5-ik évfolyam 789 s köv. lap, ford. K. Tóth Mihály.)

De hagyjuk Senecát, ki, mint tudva van, az ember természeti állapota után vágyakozik, lukullusi ebédet költve el: a fénytűzés ártalmairól elmélkedik olyan keretekben, melyek fejedelmek irigységét vonhatják magokra; dagályos szónoklatokat tart a szabadságról, s aztán csuszik-mászik egy zsarnok dölyfös és elkényeztetett szabadosa előtt; dicsőíti az erény isteni gyönyöreit ugyanazon tollal, melylyel kevéssel az előtt Néro császár, az anyját legyilkoltató fiu, mentető védőiratát írta. Forduljunk szebb lelkekhez: ott vannak: Sokrates, Plató, Aristoteles.

Halljuk Sokratest a csillagászatról. „Alászállítsuk-e — kérdi Sokrates ifju barátjától, Glaukontól — a csillagászatot a közönséges tanulmányi tárgyak sorába?“ „Én úgy gondolom, — válaszol az ifju, — hogy jó valamit tudni az évszakok, hónapok és évek felől úgy a katonai teendők végzése, mint a földművelés és hajózás szempontjából.“ „Örömmel hallom, — mond erre Sokrates — mikép fél ön attól, hogy a közönséges néptömeg haszon nélkül való tudományok ajánlásával vádoljon bennünket. Mert a csillagászatnak nem feladata az élet mindennapi kényelmeit szaporítani, hanem e'ösegíteni az elme fel-

kötelezett hivatalnok respektálja a közpénztárt, hogy a francia teljesíti kötelezettségét az állam és polgártársai iránt, mindenekfölött a becsületérzésnek tartozunk hálával. Nem az isteni törvény iránti tisztelet, mely régen a kételkedés zsákmánya, nem valamely bizonytalan köteleesség, még kevésbé egy elvont lény, az állam iránt odaadás, melynek hitelét különben is annyi forradalom rontotta meg és forgatta föl, — nem ezek tartják fenn a helyes cselekvés vágyát közöttünk, hanem az, hogy félünk valamely megszegyenítő tett miatt nyilvánosan pirulni.“ A Prévost-Paradol rajzolta kép nagyon is hű, nagyon is kétségbeejtő, különösen midőn mély fájdalomtól áthatott lelke így sóhajt föl: „Borzasztó, hogy nincs a társadalomnak több támasza, mint a becsületérzés s érezni kell, hogyan hajladoz ez is kezünk alatt, mint a nádszál, melyről az Irás beszél.“

Olvassátok el Franciaországban a néphez és hadsereghez intézett kiáltványokat: midőn magukkal akarják ragadni, lelkesedését lánggra lobbantani, vagy önérzetére, vagy hiúságára hivatkoznak. Hallgassátok meg Napoleont: „A piramisok magaslatáról negyven évszázad tekint le rátok!“ Vagy: „Katonák! Ha visszatértek családi tüzhelyeitekhez, elmondhatjátok: voltam Jénánál, voltam Austerlitznél!“ Magáról beszélni vagy beszéltetni, ez az indító ok. Nelson Trafalgarnál egyszerűen így

szólt: „Számítok rá, hogy mindenki megteszi kötelességét“. A németalföldi s amerikai forradalom emberei mindig a hazára, a kötelességre, az isteni törvényre hivatkoznak. Kétségtelen, hogy ezek biztosabb rugók, mint amazok. Végre is, magáról beszélni nagyon kétes előny. Mihelyt a szellemnek van elég ereje ezt fölismerni, az önérzet, mint magatartásunk szabályzója, elveszti hatását. Egyébiránt a közvélemény egészen ferde irányba irányba is terelődhetik s akkor nem az erénynek válik javára, ha arra hivatkoznak.

A francia írók majdnem mindnyájan rajongnak a renaissanceért a reformáció rovására, mert szemükben sokkal nagyobb méretű s az emberiséget sokkal tökéletesebben szabadította föl. Pedig a tények megczáfolják őket. Azok az országok, melyek a reformációhoz csatlakoztak, határozott előnyben vannak azok fölött, melyek a renaissance mellett maradtak. Mert a reformációban oly erkölcsi erő van, a minőt a renaissanceban hiába keresünk. Már pedig a nemzetek boldogulásának forrása az erkölcsiség a tudománnyal egyetemben. A renaissance visszatérés az ókorba, a reformáció visszatérés az evangéliomhoz. S mivel az evangéliom fensőbb természetű az ókori hagyományoknál, jobb gyümölcsöt kellett teremnie.

(Vége köv.)

emelkedését a tárgyak olyszerű szemléletéhez, melyet egyedül a tiszta ész foghat fel. Az égitestek valódi mozgásainak ismerete nagyon csekély becsü. Azon jelenetek, melyeket az égboltozaton éjjel láthatunk, gyönyörködtetnek, de mint homokba rajzolt figurák, merő példák, segítő eszközök gyenge elmék számára. Nekünk tul kell emelkednünk rajtok, nekünk mellőznünk kell ezeket, nekünk oly csillagászatot kell elérnünk, mely annyira független a létező csillagoktól, mint a mértani igazság független egy rosszul megrajzolt ábra vonalaitól.

Hasonlóképen nyilatkozik Plató, például egy másik gyakorlati tudomány-ágról, a számtanról. „A számok tanulmányozása — úgymond — hozzá szoktatja az elmét a tiszta igazságok feletti szemlélődéshez s felemel bennünket az anyagi mindenség felé.“ Ajánlja, hogy foglalkozzunk e tanulmánynyal, de nem azért, hogy adni-venni, számlálni és összeszámítani képesek legyünk, hanem hogy „elméinket ezen látható és érínthető világ örökké változó képétől elvonni és a dolgok változatlan lényegére függeszteni megtanuljunk.“

Aristoteles, e fényes nagy elme, szintén nem mutathat fel egyebet, mint hatalmas erőt, a tehetség bámulatos megfeszítését, rendszeresen félrevezetve. A vitakozási és szónoklati művészetnek magas színvonalon álló, csaknem páratlan példányait tüntetik fel úgy ő, mint követői; de ha valamivel többet keresünk nálok, ha azt nézzük, mit használtak a köznek, előbbvitték-e az emberiséget, kényelmesebbé tették-e életét, enyhítették-e nyomorát? — semmit sem találunk. Az Aristoteles nyomait szolgálailag követők, keleten a byzantikusok, nyugaton a scholasztikusok éles és erélyes elméjét szintén oly kicsinykedő, szörszálhasogató kérdések, végéremehetetlen és haszontalan feladatok megfajtása foglalkoztatják, mint akár a stoikusokét, epikureusokét, platonikusokét. Volt szorgalmas, kitartó munka, szántás, vetés, boronálás, sőt aratás is; de csak szalmát arattak és szalmát csépeltek.

„Végre elérkezett az idő, melyben ezen terméketlen filozófiának, mely annyi századon át foglalkoztatja a legtehetségesebb emberek elméit, meg kellett bukni. Sokféle alakot viselt vala ez, sokféle hitvallásokkal öszevegyült, tulélt forradalmakat, melyekben birodalmak, vallásrendszerek, nyelvek, fajok enyésztek el. Elűzve ősi tanyájáról, abban az egyházban talált menhelyet, melyet egykor üldözött és gonosz szellem módjára, Isten közelében ütötte fel sátorát s a maga sötétségével daczolni merészelt amannak fénye ellenében!“

„Szavak, meg ismét szavak és semmi más mint szavak valnak, hatvan nemzedék legnevezetesebb bölcsőinek és ezek fáradságos munkájának összes gyümölcsői.“ (Sár. p. lapok 5. évfoly. 796. lap.)

Aristoteles és követőinek tekintélyét több más hatalmas okok előzőleg megdöntötték ugyan, de a végső, kegyelemdőfést Verulami Bacon adta meg neki. „Utilitas et progressio“, hasznosság és előhaladás volt ezen új filozófia iránya, célja pedig „sokasítani az emberiség élvezeteit és enyhíteni az emberiség szenvedéseit, azaz könnyíteni az emberek helyzetén, állapotán.“ E célok vezérlik Bacon szemlélődéseit, ezek irányozzák nagy elméjét a tudományok széles birodalmában s a társadalmi élet szövevényeinek megítélésében. Az előző filozófia üres szavakkal dobálózott, „szavakban kezdődött s szavakban végződött, Verulami Bacon bölcsészete pedig vizsgálódásokkal kezdődik s művészeteken végződik.“

Találóan hasonlítja össze Macaulay a két bölcsészetet a következő példákban:

„Egy hold szántóföld“ kis falumban „többet ér,

mint egy fejedelemség Utópiában. A legcsekélyebb létező jó; jobb a lehetetlenségek legmagasztosabb ígéreteinél. A stoikusok bölcs embere kétségkívül nagyobb szerű tárgy volna, mint a gőzgép. Ugyde a gőzgép már megvan, a stoikusok bölcs emberének pedig még ezután kellene megszületni. Olyan filozófia, mely képessé tenné az embert, hogy magát a fájdalmas vonaglások közt is boldognak érezze, jobb volna az olyannál, mely csak csillapítja a fájdalmakat. Azonban azt tudjuk, hogy vannak gyógyszerek, melyek csillapítják a fájdalmat, és tudjuk azt is, hogy a hajdani bölcsök ép oly kevéssé szerették a fogfájást, mint a mai emberek. Olyan filozófia, mely kioltaná a máséra való vágyakozást, jobb lenne annál, mely csak törvényeket állít fel a tulajdon biztosítására. Azonban oly törvényeket alkotni, melyek a tulajdont jórészben biztosítsák, lehetséges, míg a hajdani filozófia által gondosan összeállított indokok soha sem olthatták volna ki a kapzsiságot.“

S mit eszközölt az emberiség számára ez az új filozófia, a mint helyébe lépett ama réginek, mely egyetlen igazságra sem tanított meg bennünket, a mit nélküle is ép úgy nem tudtunk volna és nem tett képesekké semmivel többre, mint a mennyit nélküle is véghez vittünk volna? Mely a stabilitást elvve emelte, buzgón követte, érvényesítette? Macaulay e kérdésre így felel:

„Ez hosszabbította meg az életet, enyhítette a fájdalmakat, kioltott némely betegséget, nevelte a föld termékenységét, új biztosítékokat adott a tengerésznek, új fegyvereket a harcosoknak; nagy folyamok és tengeröblök partjait kötötte össze, apáink előtt ismeretlen hidakkal; a villámot ártalmatlanul vezeté le az égből a földre, megvilágítá az éjt nappali fényvel, sokszorozta az emberi idegek erejét, gyorsította a mozgást, elenyészette a távoleságot, megkönnyítette a közlekedést, képesé tette az embert lezállani a tenger mélyére, felszárnalni a légbe, biztossággal behatolni a föld rejtekeibe, keresztül-kasul nyargalni a szárazföldet lovak nélkül, szélként repülő kocsikon és a tengert olyan hajókon, melyek szél ellenében egy óra alatt tíz mértföldet haladnak. Pedig ezek csak egy részét teszik az új filozófia gyümölcseinek, még pedig első gyümölcseinek. Mert ez oly bölcsészet, hogy soha sem állapotodik meg, soha sem ér véget, soha sem tökéletes. Törvénye az előre, mindig előbbre haladás. Egy pont, mely tegnap még láthatatlan volt, ma már megfutott pályájának határa s holnap újabb futásának induló helye.“ (Sár. pat. lapok, 5. évfolyam 809. lap.)

Utilitas et progressio, hasznosság és előhaladás! Az inductió nagynevű bajnokának elveit méltányolják-e kellő mértékben az iskolák, különösen a népiskola? En úgy vélem, nem. Általában nagyon sok még ma is nálunk a szó, az üres hang; nincs egyenes arány értelem és beszéd között. Sok szalmát csépelünk, de kevés magot takarunk garmadába. Az iskola felettébb nagy, fárasztó munkát végez, de jórészben még ma is csak magának, egy-egy fényes sikerü, csillogó examennek tanít. A memoriát képi tul a rendén, többnyire az értelem rovására. A szív, a kedély, az értelem képzése sok helyen csak írott malaszt, nem reális valóság. A mi életre való, a minek haszna van, vagy lesz az életben, csak úgy félve, idegenül bolyong, szerényen meghuzódik sovány megjegyzések, gyér alkalmazások keskeny medreiben, míg a definíciók, a nagyhangu, tudákos meghatározások csak úgy duzzadoznak szavak bő árjában.

Tisztelet a kivételeknek, de az iskolák jó része ma is csak úgy lenézi, megveti a hasznosság elvét, mint Plató vagy Aristoteles. Pedig korunk az utilitárizmus

kora. Nem kell megijedni a kor szellemétől, hanem meg kell nemesíteni ideális felfogással. És épen ez az iskola feladata. Hasznosság mindenben, de nemes értelemben véve. A kor szellemét nem megvetni, fel sem venni, — de megérteni, kielégíteni, ideális magaslatra kell felemelni. Nekünk, magyaroknak úgyszólván sok hibánk volt e tekintetben a múltban, s ha a ma élő nemzedék törekszik helyrehozni a múlt hibáit: az iskola ne akadályozza, de segítse elő törekvésében. Így karöltve járva a korszellemmel, a társadalom érteni és méltányolni fogja munkáját.

És az előhaladás, a progressió szempontjából hol állunk? Sokat, bámulatosan sokat tett az iskola, előrehaladt a népiskolaügy, különösen a közelebbi évtizedek alatt. De hiszen a Verulamii Bacon tanítványainak nem szabad megállapodni, az ő törvényök: az előre, mindig előbbre haladás. Egy pont, mely tegnap még láthatatlan volt, ma már megfutott pályájának határa, s holnap újabb futásnak induló helye! Az a felfogás, hogy az iskola kis gyermekek nevelő, oktató intézete csak, rég lejárt, megavult, túlhaladott állás. A mai iskolának az élet valódi, praktikus nevelőintézetévé kell válni, körébe kell vonni a felnőtteket is, s meg kell nyerni a társadalom érdeklődését, munkás, tevékeny részvétét, közreműködését. Nem elégedhetik meg annyival, hogy felemelte a nép műveltség-épületét, bármily szilárd, jó, egészséges legyen ez épület; de megvárjuk tőle, hogy ha nem palotát emel is, mire a népnek semmi szüksége, de kellőleg bebutorozza, egyszerűen, kifogástalan ízléssel diszítse s gondja legyen rá, hogy ez épületben állandóan együtt lakozzék a háznéppel: istenfélelem, jó erkölcs, munkásság, kötelességtudás, áldozatkészség, értelem és józan ítélőképesség, erős nemzeti öntudat, igaz hazafiság! Legyen hű a kor demokratikus és nemzetes irányához. Mint demokratikus intézmény, a műveltség áldását vigye le a társadalom legsőbb rétegeibe is, nemzetes feladatát pedig teljesítse úgy, hogy a nagy nemzeti eszméket átálosítsa és a nép millióinak szívébe plántálja.

Ugy nemzetes, mint általában kulturális feladatának teljesítésében szépen halad a népiskola. Folyik a munka az egész vonalon. De mint a szántóvető, úgy az iskola munkája sem fizet egyszerre. Míg az elvetett mag csirába szökken, szárba indul, kalászt nevel és megéri az aratásra: hosszú idő, nemzedékek felnövekedése kell. De azért csak előre, mindig előre! Van-e szebb reménység, mint a gazdag aratás reménye?

Utilitas et progressio, a korszellem megértése és kielégítése, jó reménység gazdag aratás felől: nyerik meg és állandósítják aztán az iskola és tanítók részére a közvélemény elismerését, a társadalom rokonszenvét. A ma még hallgatók nagy sokasága megszólal, követel. Követeli, hogy a munkás érdemes az ő bérére, kellő jutalomra, méltányos helyzetre. A most még hideg, közönyös, mozdulatlan tömeg lázba jó, megmozdul s csak vezetőre vár, hogy indulhasson. S vezetője is lesz, ki a közérzést sokszorosan érzi s találó, meggyőző formában képes kifejezni. Fegyveresen, vértelve pattannak majd elő dönthetetlen érvek, mint Zeus agyából Pallas-Athene!

Ez az én felfogásom, szerény nézetem.

Verulamii Bacon többször ismételt szavaival üdvözölöm a Gönczy-egyesület tisztelt tagjait is, kik hívó szavamra e rendkívüli közgyűlésen megjelenni szívesek voltak. Utilitas et progressio legyen a mi egyesületi életünk vezérelve s mostani tanácskozásunk irányzója is. Utilitas a társadalom érdeklődésének, rokonszenvének, támogatásának megnyerésére; progressio az önművelés,

hazafiság s nemzeti kultúra emelése és terjesztése céljából.

Még egyszer szívesen üdvözölve a mélyen tisztelt tagtársakat; a Gönczy-egyesület rendkívüli közgyűlését ezennel megnyitottnak nyilvánítom.

Debreczen.

Kovács Lajos.

KÖZÉLETÜNK.

Nyilatkozat.

Többfelől kérdés intéztetvén hozzám az iránt: mi az oka, hogy a n.-károlyi egyházmegye tavaszi közgyűléséről felebbezett fegyelmi ügyek, — jelesül az a szenzációs esketési ügy, valamint saját káplánom fegyelmi ügye — a legközelebbi mult e. ker. gyűlés bírósága előtt nem tárgyalattak? továbbá igaz-e, hogy nt. Asztalos György lelkész úr a bíróság tagjaihoz engem sértő és rágalmozó leveleket intézett? e kérdések közül az előbbire nézve csak annyit felelhetek, miszerint a nevezett fegyelmi ügyek tőlem nem függő okok és körülmények miatt maradtak le ezuttal a tárgyalásról, az őszi egyh. ker. gyűlés alkalmával azonban okvetlen fognak tárgyalatni, a mint ez máskor, sőt a legközelebbi e. ker. gyűlésen is megtörtént, midőn egy épen nálam, mint előadónál volt fegyelmi ügy, melyben az e. megyei bíróság még mult évi aug. 11-én meghozta ítéletét, az e. ker. bíróság előtt csak most, közel 9 hónap mulva kerülhetett tárgyalásra.

A mi az utóbbi kérdést illeti: igaz, hogy nt. Asztalos György n.-károlyi lelkész úr ama levelet intézte az e. ker. bíróság tagjaihoz; de hogy mi célja lehetett ebben? azt nem tudom.

Miután azonban úgy tapasztalom, hogy ezen ügyek iránt sokan érdeklődnek, de azoknak keletkezését s még inkább eddigi folyamát csak kevesen ismerik s a részletekre nézve merőben tájékozatlanok: szükségesnek tartom ezeket velök megismertetni, úgy, a mint a *tények s a tények mellett írott okmányok igazolják*.

Lássuk tehát a tényeket.

Az 1891-ik év tavaszán halál által üresedésbe jött máté-szalkai lelkészi hivatalra a nagykárolyi káplán-tanító rendes lelkészül elválasztatván, én mint esperes nemcsak igazságosnak és méltányosnak, hanem úgy az 1869-ik, mint az 1885-ik évben a főtiszt. egyházkerület által a káplánok alkalmazására nézve hozott szabályokból kifolyó kötelességemnek találtam az egyházmegyében akkor már 6 év óta szolgáló m.-szalkai segéd-, majd időközli lelkészről — ki különben hely nélkül maradt volna — gondoskodni, és őt, mint a lelkész-képességi vizsgákat kitűnő és jeles sikerrel letett egyént, az újabb időben különben is nem tanítói, hanem csak kápláni oklevél alapján betöltetni szokott n.-károlyi káplántanítóságra átrendeltem.

A n.-károlyi egyháztanács azonban rendelkezésemet az egyházmegyei közgyűlésre felebbezé, ez pedig az esperesi intézkedést egy szavazattöbbséggel megváltoztatta s a nagykárolyi egyháztanácsnak 100 éves jog alapján követelt, de száz év óta csak most először gyakorolt *pályázathirdelést* a káplán-tanítóságra megengedte.

De ez még nem lett volna baj. Hanem ugyanazon gyűléshez a volt kis-majtényi lelkész által beadott kérvényre, melyben betegsége miatt sürgősen vagy káplánt, vagy ha az nincs, más intézkedést kér, — a közgyűlés

a helyett, hogy a máté-szalkai időközi lelkészt azonnal oda rendelte volna hivatalból, a mi a kápláni szabályzat szerint nemcsak jogában, hanem az alkalmazandó segéd-lelkész *szolgálati idejének s képességének* kellő méltatásával egyszersmind köteleességében áll vala: e helyett a sürgős kérvényt elintézés végett, a közgyűlés tudomása szerint is, a legszomorúbb körülmények között Budán távol volt espereshez tette át.

Csoda-e, ha ez sokak szemében úgy nézett ki, hogy azt a 6 év óta szolgáló segéd- és időközi lelkészt sehova sem akarják alkalmazni? a minthogy később minden kő meg is lett mozgatva, hogy az a hely nélkül maradt segédlelkész oda se alkalmaztassék.

Annak a kérvénynek és pedig *sürgős* kérvénynek el nem intézése, hanem elodázása lett tehát azon — én nem mondom, hogy készakarva — nyitva hagyott, de mindenesetre nyitva feledett ajtó, melyen, mint a hajdani pogány hitrege szerint Eolus a szeleket, úgy itt is kibocsátották a vihart barlangjából.

S vajjon — kérdelem ismét — lehet-e csodálkozni, ha a különben is heves vérű fiatalság ily jelenet és tapasztalat után hitében megrendülve, reményeiben csalódva, sorsát, jövőjét oly sötétnek, oly bizonytalannak látva maga előtt, felháborodott lélekkel rohant mindenkinek, a kit ellenségnek vélt, s az okosság szavaira nem hallgatva, még az ellen is vétett, a kit pedig nem sérteni, hanem sokkal inkább támogatni vélt fellépésével?

Igy történt itt is. A mult 1892-ik ápril 21-ki e. m. gyűlés után azonnal kitört a förgeteg; Szigethy Gyula már 22-én megírta „Egy tanulságteljes szavazás” című cikkét a „Debreczeni Prot. Lap”-ba, azután neki rohant A. Gy. úrnak a „Nagyváradai Hírlap”-ban s egyébütt; míg mások más lapokban verték a riadót.

En, míg ezek történtek, többnyire távol voltam nemcsak házamtól, hanem az egyházmegyétől is, s ha haza jöttem koronként hivatalos dolgaimat végezni: lapokat nem olvastam, mások pedig mély gyászom iránti kiméletről a történeteket, a botrányos hírlapi közleményeket kezdetben elhallgatták. Ápril 14-ikén Budapesten egyik gyermekemet eltemetve, ápril 26-án itthon temettem a másikat; míg a harmadikkal előbb fürdőre menve, aztán pár hétig orvosi tanácsra egy szőlőskert csöndjébe félrevonulva, végre június hó 24-ikén ezt is sírba zártam.

Ha valaki ily körülmények közt képesnek tart bárkit is arra, hogy konspiráljon, intrigáljon s másra gondoljon, mint saját keblének fájdalmára: az olyan ember annak adná tanujelét, hogy ő hasonló körülmények közt is tudná ezeket cselekedni.

De menjünk tovább.

Ezen hírlapi zavargásokból három fegyelmi ügy keletkezett, melyek — ismét *irántam való kiméletről* — a világi elnök előtt tétettek folyamatba, s *nálam nélkül intéztettek* mindaddig, míg a vizsgálati jegyzőkönyv és ügyiratoknak az egyházi törvény 270. §-sa értelmében hozzám, mint egyházi elnökhöz kellett betérjesztetni. Ekkor nyílt tehát először alkalmam arra, hogy a mit más összezavart, azt kibontsam, s a már különben is magas fokra hágott vizsályt az egyházmegyében — ha lehet — békés megoldás s az ügyek simább és engesztelékeny lejárata által megszüntessem.

Mint mondám, három fegyelmi ügy volt egyszerre napirenden: egyik a Szigethy Gyula által 1892. ápril 22-én, tehát mindjárt a gyűlés után írott s a „Debreczeni Prot. Lap” azon évi 20-ik számában „Egy tanulságteljes szavazás” cím alatt megjelent s *jogérvényes egyházható-*

sági végzés elleni izgatásnak minősített cikk miatt Berey József n.-ecsed-i lelkész által, Szigethy Gyula mint szerző ellen indítva; a *másik* Asztalos György úr által a „Nagyváradai Hírlap” mult évi 113. és 136. számában *Gladius* álnév aláírással megjelent, de Szigethy által magáénak elismert *becsületsértő* cikkek miatt ugyancsak Szigethy mint vádlott ellen intézve; és a *harmadik*, az ismeretes „*Szűz Mária és minden szentekre*” való esketési ügyben a *hitelvek megtagadása* címén Szigethy Gy. által Asztalos György úr ellen bejelentve.

Elsőnek érkezett be hozzám a megtartott vizsgálat után mult évi decz. hóban ezen utóbbi ügy, t. i. *az esketés ügye*, melynek iratait átvizsgálván, miután azokból meggyőződtem, hogy itt nem a hitelvek szándékos megtagadásáról, hanem jóhiszemű, bár nagymérvű megfélekedésről s a körülményekhez való téves alkalmazkodásról van szó, tehát ez ügyet a fegyelmi útról annyival inkább le kellett vennem, mert az egyházi törvény 131. §-a értelmében a *gyülekezetekben a hitelvek fenntartására való felügyelet*, mint „*jus in sacris*” kizárólag az esperes hatáskörébe tartozván, az e részben első vétség a dolog természete s törvénykönyvünk szerint is esperesi megintés alá esik s fegyelmi eljárás tárgyát csak akkor képezheti, ha *elüeki megintés után ismételtetik*. Levettem pedig ezen ügyet úgy, hogy egy, a világi elnök által is aláírt elnöki végzésben, A. Gy. úr jövőben hasonló eljárástól való szigorú óvakodásra, alkudozást nem ismerő hitelveink tiszteletben tartására intetett s a törvényesen bevett esküformák megtartására utasított; de vádló Szigethy Gyula is megintetett, hogy törvényes eljárás előtt máskor az ily ügyeket hírlapokban ne kolportálja, nehogy esetleg ártatlanokat is kompromittáljon.

Másodiknak érkezett be hozzám a Sz. Gy. által A. Gy. ellen a „Nagyváradai Hírlap” mult évi 113. számában megkezdett, utóbbi által pedig a „*Nagykároly és Vidéke*” című lapban folytatott személyes piszkolódás ügye, melyet azonban világi elnök nem ezen czímen, — mely szerinte is *köztörvényi eljárásra* tartozik — hanem *jogérvényes egyházhatósági végzés elleni izgatás* czímen tett folyamatba, a benne foglalt egy pár kifejezés miatt, melyek szinte A. Gy. úrra s más meg nem nevezett személyekre vonatkoznak.

En nem látván az egész cikkben jogérvényes egyházhatósági végzés elleni izgatást, a becsületsértés orvoslása pedig szerintem is köztörvényi eljárásra tartozván, annyival inkább beszüntetendőnek tartottam a köztörvényi eljárás előtt ezen fegyelmi ügynek egyházi bíróság által azonnal leendő tárgyalását, mert ezzel egyidejűleg *harmadiknak* beérkezett hozzám a „Debreczeni Prot. Lap” m. é. 20-ik számában már többször említett cikk miatt Szigethy Gy. ellen *hasouló czímen* indított fegyelmi ügy is, mely cikkben már a vádlott egyenesen egyházhatósági végzéssel foglalkozván, bár én abban izgatást nem láttam, mégis saját káplánom lévén a vádlott, nehogy őt pártfogolni láttassam, meghagytam a fegyelmi úton, — a mihez a világi elnök is hozzájárult; míg az előbbihez, t. i. a „Nagyváradai Hírlap”-ban megjelent becsületsértő cikkek egyházbíróági tárgyalásának általam ajánlott felfüggesztéséhez hozzájárulását megtagadta.

Tények ezek, melyeket sem A. Gy., sem Sz. Gy., sem pedig más halandó el nem tagadhat.

K.-János, 1893. június.

Szegesvári József.

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Személyi hír.** Dr. Baczoni Lajos, lapunk szerkesztő-társa, mult vasárnapon külföldi tanulmányútra indult, a Nagy József alapítvány 500 forintja az illető bizottság által két évvel ezelőtt neki adatván. Budapest, Bécsen, Münchenen, Strassburgon át Párisba utazik s onnan Németország több nagy városán át tér vissza hazánkba. Isten vezérelje kedves kollegánkat és barátunkat külföldi útján! Örömmel várjuk körünkbe való visszaérkezését s érdeklődéssel tekintünk tanulmányainak eredménye elé, melyet ígérete szerint lapunkban, lapjában fog — legalább egyes részleteiben — közzétenni.

— **Tanárválasztás a debreczeni főiskolában.** Közlebbi egyh. ker. közgyűlésünk által e célra megbízott küldöttség tegnap, f. hó 14-én jött össze a főgymnasiumba szükséges egy rendes és két helyettes tanári tanszék betöltése végett. Rendes tanárrá megválasztották 16-ból 14 szavazattal *dr. Varga Bálint* budapesti tankerületi főigazgatósági tollnokot, okleveles tanárt. Nagyon örvendünk e választásnak, mely egy kiváló tanerőnek ígérkező fiatal férfiura esett, kire nemcsak kiünő oklevelei, de talán még inkább egyházunk ügyei iránti élénk érdeklődése hívták föl úgy előzőleg főiskolánk tanárkarainak, mint azután a választó küldöttségnek figyelmét. Isten hozza őt körünkbe, szívesen várjuk. A hely. tanszék betöltését a küldöttség szokás szerint ezuttal is az egyh. ker. elnökségre bízta.

— **Debreczentől Patakig.** Szilágyi Károly ügyvéd vendégei gyanánt f. é. július 4-ikén az ő tarzali szép nyaralójába vonultak ki Széll Farkas kir. táblai tanácselnök, Vértesi Arnold író és Balogh Ferencz hittanár. Később csatlakozott Kovács Antal kir. táblai bíró. Tarzalon a Csokonai-kör jövőjéről is elmélkedve, meglátogattak minden történelmi helyet, két hussita kőu. n. cseh házat, 14-ik századi épületmaradványokat, a templomokat, a városházi levéltárat, ennek irataiból kijegyzéseket tettek, ki-ki a maga tárgyára vonatkozókat. Ritka szép példányban találták Zombori Péter által készítve, a város alkotmányát megörökítő tartalmas könyvet 1606-tól kezdve. A lelkészek és tanítók meghívása közt van a híres Tholnai Dali Jánosé, a ki 1656. október 19. hivatott tarzali első lelkésznek; a presbyteri puritánizmus hírneves harczosa Tarzali régi temetőjében nyugszik. Meglátogatták a szerencsi ódon templomot, benne Rákóczy Zsigmond csontjait, azután a várat kegyeletesen megszemlélték. S.-Patakon szíves fogadtatásra találtak. Szobor-, kép- és érem-gyűjteménye emlékeztette a debreczenieket, hogy a debreczeni kollégiumnak is nyitni kellene már külön disztermet ilyenemű kincsei közszemlére kiállítására végett. A Perényi templom és Rákóczy ódon vár részletes megnézése a régi dicsőség emlékét keltette fel. Szinnyi Gerzson tanár, az élő könyvtár, volt a fővezető. A hittanárók, az egyházjog-tanár, s egy pár buzgó ügyvéd, a legbuzgóbb készséggel tettek mindent a látogatók érdeklődésére; a barátságos estélyen magasztos szellemben történtek kölcsönös nyilatkozatok, a haladás szelleme mellett a szilárd megállás elvének jelentősége is kiemeltetett az elsodortatás veszélyével szemben. Visszatérés alatt bementek a lizskai templomba is, melyet a lizskai nép „nem kevés költséggel” 1632. építettett. Itt volt lelkész Debreczeni Ember Pál, debreczeni egyháztörténet-író, a ki a lizskai temetőben nyugszik elfeledett sírhant alatt, míg műveit a tudós világ ma is forgatja. Az utazás tudományos jellegének kidomborítása Széll Farkas szel-

lemével áll kapcsolatban. Erdő-Bényén át, július 9-ikén érkeztek vissza a kirándulók, hálás köszönetet mondva a barátságos és szellemi jelentőségű összehozásért a szélesebb látkör iránt oly fogékony és áldozatkész barátjoknak, a debreczeni ügyvédi kar díszének: Szilágyi Károlynak, ki iránt S.-Patakon is feltűnő méltatás mutatkozott.

— **Egy fiumei tanár beszéde Debreczenben.** Lapunk mult heti számában megemlékeztünk azon lelkes ünnepélyekről, melyeket Debreczen városa fiumei vendégei tiszteletére rendezett. Ez ünnepségeknek fénypontja a Csokonai szobrának az olasz ajku vendégek által való megkoszorúztatása volt. Erdemesnek tartjuk egész terjedelmében közleni azon beszédet, melyet a szobor tövével *dr. Körössy Sándor*, a fiumei főgymnasiumban a magyar nyelv tanára s a magyarság ügyének a fiumeiek között lelkes apostola, Csokonainak olasz irányu tanulmányairól lelkes hangon tartott: „Mélyen tisztelt nagyérdemű gyülekezet! A magyar kikötőváros olaszajku lakossága áll itt a szobor talapzata körül. Nemcsak a nagy szellemek iránt tartozó tisztelet, nemcsak irodalmunk fényes alakja ünneplésének vágya vezette erre lépteinket; ide siettünk, mert a nagy költő emlékének hatása alatt legjobban érezzük, mi az, a mi a magyar nép s hazánk olaszajku lakóinak szívét oly szilárd kötelékekkel fűzi össze. Sokan talán különösnek fogják találni, hogy a város tősgyökeres magyar lakossága és kies tengerpartunk olaszajku polgárai között Debreczen városának ezredéves multjában érintkező pontot keresve: épen nemzeti irodalmunk klasszicizmus korai legzamatosabb magyarságu s legeredetibb magyar költőjének, Csokonai Vitéz Mihálynak érc-szobrán állapodunk meg. Ha azonban csak futó pillantást vetünk is irodalmunk történetére, meg fogunk győződni, hogy költészetünk kimagasló alakjai, eredeti tetségei mind összeköttetésben állanak azzal a hatalmas szellemi áramlattal, mely Petrarca felléptétől kezdve a római és görög kultúra vívmányait az összes művelt népek részére hozzáférhetővé tette. Két óriási alak magaslik ki régibb irodalmunk történetéből, a Csokonai előtti időből: Balassa Bálint br. és Zrínyi Miklós gróf. Amaz a versalaknak reformátora; örök-szépségű költeményeinek czíméből tisztán kiviláglik, hogy valamint az összes körülöttünk lakó népek költészetét, úgy a viruló olasz költészetet is alaposan ismerte, s hogy az olasz versek zengzetessége is befolyással volt reá, midőn a régibb, hosszú sorokat rövidebb és dallamosabbakkal váltotta fel. Emez, Zrínyi Mihály, a keresztény eposz és a magyar hadi tudomány megalapítója: ő is az olasz irodalom iskoláját járta; Tasso és Machiavelli a mesterei s csakis így, a népek műveltségének multjára támaszkodva, válhatott oly kápráztatóan fényes csillaggá irodalmunk egén. Zrínyi után egész Vörösmarty-ig költészetünk legkiválóbb alakja Csokonai. És mit tapasztalunk e tekintetben? Emlékezetünk előtt elvonul a nagyratörő ifju rövid élete. Látjuk a debreczeni kollégium fiatal növendékét, a mint itt a magyar szó és érzés tengerének közepette, hol ezredév óta csak az erre vetődő vándor ajkáról hallani élő idegen szót, ő jövendő hivatásának előérzetében önszorgalmából neki fekszik a zengzetes olasz nyelv tanulmányának. Látjuk a főiskola legjelesebb hallgatóját, a mint maga köré gyűjté ifju társait, hogy az olasz irodalom élvezetében részesítse őket. És látjuk az ifju költőt, a mint az előadás zengzetességére törekedve, Metastasio dallamos melodramáit tartalmas műről fordítgatja. Való igaz, hogy olasz tanulmányok iskolául szolgálhatnak neki; eredeti munkáiba nem vesz át belőlük semmit sem, mert

a költői feltalálásban kifogyhatatlan, csak a nyelvész dallamosságára nézve vesz példát olasz tanulmányából; az is igaz, hogy valaminthogy híres főiskolai mestereit, a Budaikat és Kovács Józsefet hírből és dicsőségben messze tulszárnyalta, úgy Metastasiót is maga mögött hagyja a költői benső eredeti alkotások tekintetében. De azért mégis figyelemre méltó mozzanata ez Csokonai életében, mert fejlődésére élenk világot vet, úgy hogy önkéntelenül felvetődik a kérdés: mi bírta rá, ki adta az igénytelen debreczeni ifjunak az eszmét, hogy a nagy olasz lantos példáján képezze magát jövő hivatására? Bizonyára a református iskoláinkban vívott szellem adta meg neki a renaissance jelszavát: „ad fontes“, a forrásokhoz térjünk vissza! Műveltsége eredeti forrásaihoz, a régi görög és római kulturához akart Csokonai közelebb férni, midőn a klasszikusok tanulmányozása után lelki szükségét érezte annak, hogy a latin műveltség legközvetlenebb folytatásával, az olaszszal is megismerkedjék. Az a rokonérzés, melyet Debreczen nagy fia, a gazdag olasz irodalom iránt tanúsított, előkészítője volt azon őszinte szeretetnek, a melylyel ma fiumei olasz ajku honfitársaink iránt az egész magyar haza viselkedik. Midőn ezennel az olasz rinascimento, a renaissance eszméje debreczeni képviselőjének, a zengzetes nyelvű Metastasio, a halhatatlan Tasso dalos ajku magyarozójának, Debreczen város fiának — s az egész haza büszkeségének, — Csokonai Vitéz Mihály fényes emlékének hazánk olasz ajku fiainak nevében, a magyar kultúra iránt való kitüntetésük és őszinte hazaszeretetük hervadhatlan jeléül koszorúval áldozunk: buzgó fohász kél szíveinkből: Legyen ez, a magyar tengerpart örökzöld habér-ligetei állandóságának örökké hű jelképe; a mi hazaszeretetünk állandóságának példaképe. Legyen örökké tartó Debreczen nagy fiának, a nemzet költőjének kultusza Kárpátoktól az Adriáig. Mert Csokonai emlékének élni kell! és élni fog, míg nemzet él a négy folyam s a Quarnéro partjain. Eljen is Csokonai emléke! Eljen a szent haza!“

— **Dr. Teutsch György Dániel**, az erdélyi ág. ev. (szász) egyházkerület püspöke, jul. 2-án halt meg életének 76-ik esztendejében. Tudós és művelt, aztán buzgó protestáns ember volt, s egyházának és az iskolai ügynek a maga módja szerint kitűnő szolgálatokat tett. De merev szász nemzetiségi álláspontja s a magyar állam iránt való idegensége lehetetlenné tették rá nézve azt, hogy egyháza és hazája ügyének valóban sikeres és üdvös szolgálatokat tehessen. Az erdélyi németiség elszigetelt helyzete s számbeli jelentéktelensége, alig több, mint 10%-át képezvén az erdélyrészi népességnek, valóban nevetséges színben tüntetik fel a nagyigényű pangermán rugdalózásokat. Ha a magyar államhoz való őszinte simulás helyett — a minék a legújabb időben a szászok részéről némi jeleit tapasztaljuk — továbbra is a merev és gőgös ellenkezés vagy pusztán csak a kényszerűségből származó (cizirkumspektus) ravasz alkalmazkodás politikája fog szász atyánkfainál dominálni, annak ők vallják legelőbb érzékeny kárát, minthogy a magyar állam nem sokáig leend és lehet olyan végtelenül türelmes, hogy a fennállása ellen irányzott vakmerő schulvereinos és más hasonló támadásokat forrásaiban lehetetlenné ne tegye. Különben a boldogult püspök, fiát két évig debreczeni főiskolánk jogakadémiján tanította s elismerésének kifejezéséül egyik kis munkáját, a mely valamikor az ötvenes években jelent meg, amúgy eredeti fűzött állapotában főiskolánk könyvtárának ajánlotta. Nyugodjék békével!

— **Tudomásul.** A békés-bánati ev. reform. nagytiszteletű egyházmegye közgyűlésétől nyert engedéllyel, a resiczai ev. ref. egyház javára, folyó évi szeptember 1-éig tartó, segélygyűjtési körútra indulván: e becses lapok útján van szerenésém tudatni ev. ref. egyházunk lelkészi karát, hogy folyó hó 17—19-éig Rittbergen, 21—26-ig Makón, 28-tól aug. 2-ig H.-M.-Vásárhelyen, aug. 4—8-ig Szentesen, 10—14-ig Öcsödön, 18—28-ig Debreczenben szándékozom Isten segélyével tartózkodni, s felkérni, hogy ez idő alatt a resiczai ev. ref. lelkészi hivatalhoz intézendő megkereséseiket, nevezett helyekre irányítani méltóztassanak. Resicza, 1893. július 11-ikén. Zöld József, ev. reform. lelkész.

— **Halálozás.** Dr. Öreg János tanártársunkat sulyos csapás érte. Legkisebb gyermeke, *Kálmán*, V. gym. tanuló, hosszas szenvedés után f. hó 13-ikán elhunyt s másnap d. u. eltemettetett. Koporsója fölött Csiky L. főisk. lelkész imádkozott. Vigasztalja meg tisztelt barátunkat s bánatos családját a vigasztalásnak nagy Istene s mindnyájunknak fájó részvéte.

— **Lapunk zártakor** értesülünk, hogy zsinati törvényeink az iskolaügyi rész miatt nem nyerhettek királyi szentesítést, s így a zsinatot újra össze kell hívni.

TARTALOM-JEGYZÉK: Fentartsuk-e protestáns népiskoláink felekezeti jellegét? Mózes András. — Tárca: A katolikus népek jövője Dr. Bartha Béla jogtanár. — Tárgy: Elnöki megnyitó beszéd a Gönczy-egyesület 1893. évi július hó 4-en tartott közgyűlésén. Kovács Lajos. — Közéletünk: Nyilatkozat. Segesvári József. — Különfélék. — Hirdetések.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

CSIKY LAJOS és Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázat

a bihari ev. ref. egyházmegyében *körös-nagyrévi* rendes- és ahhoz kapcsoltn a *körös-nagyrévi* missiói körlelkészségre.

A kettős tisztség javadalmazása:

1. Az anyaegyházból pénzben, terményben, földben és munkaváltságban 405 frt 45 kr. és szabad lakás kerttel;

2. a körlelkészségért készpénzben közalapi és egyházmegyei évi rendes segély 624 frt;

3. az állami iskolába járó ev. ref. növendékek vallás-oktatásaért 40 frt; összesen 1069 frt 45 kr.

Ezen javadalomért a megválasztandó kötelességei:

1-ör. Az anyaegyházban a rendes lelkészi és énekvezéri kötelességeket az egyházi törvény és egyházmegyei rendeletek szerint pontosan teljesíteni.

2-ör. A Rév központtal 25 községben szórványosan lakó ev. ref. hitrokonoknak évnegyedenként egyszer mulhatlanul meglátogatása, missiói ellátása s eljárásáról évnegyedenként az esperesi hivatalhoz jelentéstétel.

A kijelölendők közül a választást a bihari ev. ref. egyházmegye elnöksége és tanácsbirói kara, a körös-nagyrévi ev. ref. egyház lelkesztésére megválasztandó 12 tagjával, a bihari ev. ref. egyházmegye folyó évi őszi közgyűlése alkalmával fogja eszközölni.

A megválasztandó a bihari ev. ref. egyházmegyei lelkesztés-gyámoldának kötelezett és jogosult tagja leendő.

Az állomást elnyerni óhajtok felszerelt kérvényeiket az ev. ref. esperesi hivatalhoz Nagy-Kerekiben (Biharmegye) 1893. aug. 5-ig adhatják be.

Debreczen, 1893. jul. 10.

KISS ÁRON
püspök.

Pályázat tanári állomásra.

A *sárospataki* ev. ref. jogakadémián egy évi szabadságolás tolytán megüresedett helyettes tanári állomásra:

Pályázó, mint helyettes tanár, egy évre (189³/₄-re) választatik; kötelessége a magyar büntetőjog, közigazgatásjog és államjog előadása a tanterv szerint kötelezett óraszámában.

Díjazása: 1000 frt; a főiskolai épületben egy szobás szabad lakás, fűtés és világítással.

A pályázók kérvényeiket *jogtudori okmányokkal* felszerelve az akadémiai igazgató hivatalához 1893. augusztus hó 15-éig nyújtsák- vagy küldjék be.

A megválasztott állását 1893. szeptember 1-én elfoglalni köteles.

Sárospatak, 1893. július 5-én.

1—2

As igazgatóság.

Pályázat.

A *bihar-nagy-bajomi* ev. ref. egyház pályázatot hirdet egy ideiglenes káplántanítói állomásra.

Fizetés az egyház részéről 400 frt készpénz és egy szobából álló lakás.

Kötelesség egy iskola vezetése, mely egy vagy két osztályú leendő; továbbá az egyházi jegyzőség.

A káplántanító a lelkeszt akadályoztatása esetén helyettesíti, mely fáradozásáért külön tiszteletdíjban is részesül s csak tőle függ, hogy egyéb mellékjövedelemre is szert tegyen.

Pályázatok július hó 29-ikéig a lelkesztési hivatalhoz küldendők.

Bihar-Nagy-Bajom, 1893. július 12.

Révész Mihály,
ev. ref. lelkeszt.

1—2

Pályázati hirdetés.

A *karczagi* ev. ref. népiskolánál egy leánytanítóságra pályázat nyittatik. Javadalma: évi 500 frt készpénz törzsfizetés, évnegyedenként előre fizetve az egyház pénztárából; öt év múlva korpótlék. Tisztességes lakás az iskola épületben. Pályázhatnak ev. ref. vallású okleveles férfi- és nőtanítók. A megválasztott köteles a tiszántúli ev. ref. egyházkerület tanterve szerint az I. és II. leányosztályt tanítani. Esetleg más osztály vezetésére is köteleztetik. Egy évi sikeres működés után fog állandósíttatni a megválasztandó. Ha férfi tanító választatik, előnye van az orgonázásban jártasnak. A kellőleg felszerelt kérvények 1893. július 30-ig nyujtandók be alólirt iskolai elnökséghez.

Karczag, 1893. jul. 11.

Hajnal Elek,

1—2

ev. ref. lelkeszt., iskolaszéki elnök.

Pályázat.

A *békési* ev. ref. VI. osztályú gymnasiumban egy megüresedett tanszékre pályázat hirdettetik. A megválasztott tanárnak főtantárgya a német nyelv lesz, miért is a német nyelvből képesítettséggel kell birnia. A német nyelv mellett heti 23 óraszámig más rokontárgyat is köteles tanítani.

Évi fizetés: 1150 azaz ezerszázötven forint évnegyedenként előre fizetve.

Okleveles vagy középiskolai törvény értelmében jogosított egyén egy évi sikeres működés után állandósíttatik, oklevél nélküli pedig sikeres működés esetén is csak akkor, ha a törvénytiszta idő alatt az oklevelet megszerzi, díjazása azonban az ilyennek is a fentebb kitett összeg lesz.

Az állandósított tanár a „Tiszántúli ev. ref. középiskolai tanárok nyugdíj- és gyámintézeté”-nek köteles tagja.

Megjegyeztetik, miszerint a gymnasium állami segélyezése tárgyában a magas miniszteriumhoz a felterjesztés megtétele s az ügy kedvező elintézése esetén a tanári fizetések annak megfelelőleg fognak rendeztetni.

Kellően felszerelt pályázatok f. évi július 31-ig alólirtotthoz küldendők.

Békés, 1893. július 6.

Szegedy Károly,

1—2

ev. ref. lelkeszt., a gymn. igazgató tanács elnöke.

Pályázat tanítói állomásokra.

A *hajdu-nánási* ev. ref. népiskolánál egy fi- és egy leányosztály vezetésére egyelőre egy évi időtartamra két segéd fitanítói állomásra pályázat nyittatik. Javadalma mindenik állomásnak lakbérrel együtt 400 frt, mely évnegyedes előleges részletekben az egyházi pénztár által fizettetik ki. Pályázhatnak ev. ref. vallásu okleveles egyének és tanítójelöltek. A megválasztottak kötelesek leendően a tiszántúli ev. ref. egyházkerület által megállapított A) tanterv szerint vezetni azon egy-egy népiskolai osztályt, melynek vezetésére az ev. ref. iskolaszék által kijelöltetnek; s kellő szorgalom és eredmény után esetleg állandósításra is számíthatnak. A kellőleg felszerelt kérvények f. évi augusztus 1-ig az ev. ref. egyháztanács elnökségéhez nyújthatók be.

Az ev. ref. egyháztanács 1893. jun. 18-án tartott gyűléséből.

Benkő Lajos,

lelkész-elnök.

Kállay Imre,

főgondnok.

Bodnár Lajos,

jegyző.

3-3

Pályázat.

A *kisujszállási* ev. ref. egyháztanács az állami segély igénybevételével 8 osztályra fejlesztendő gimnáziumában a hetedik osztály megnyitása alkalmából a következő tanszékre hirdet pályázatot:

Egy tanszék: természetrajz és földrajzra.

Ezen tanszék a nagyméltóságú m. kir. Vallás és közoktatásügyi Miniszterium kinevezése alá esvén a miniszteri kinevezésig ideiglenesen töltetik be.

Csak ev. ref. vallásúak pályázhatnak.

A miniszterileg kinevezett okleveles rendes tanár a tiszántúli ev. ref. tanári nyug- és gyámi intézetnek kötelezett tagja lesz.

Oklevéllel nem bíró tanárjelöltek is pályázhatnak, mely esetben, mint helyettes tanárok nyernek alkalmazást a helyettes tanári fizetéssel.

A rendes tanár fizetése 1200 azaz egezerkétszáz forint (2400 korona) 200 azaz kétszáz frt (400 korona) lakpénz és négy ízben 50—50 frt (100 korona) ötödéves pótlék.

A helyettes tanár fizetése 800 azaz nyolczszáz frt (1600 korona.)

A pályázók az igazgató tanács elnökéhez czimezzék folyamodványaikat. E folyamodványokban életkoruk, vallásuk, családi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyaik, képesítésük, eddigi netáni szolgálatuk okmányokkal igazolandók.

A pályázati kérvények az alólirt igazgató tanács elnökéhez legkésőbb f. évi augusztus hó 1-ig küldendők be.

A megválasztott f. évi szeptemb. 1-ső napján tartozik hivatalát elfoglalni s szükség esetén köteles más rokon tantárgyakat is tulterheltségének kikerülésével előadni.

Olyan pályázók, kik torna-tanári képesítéssel is bírnak, számíthatnak arra, hogy a következő tanévben a 800 koronával díjazott torna-tanári állásra is alkalmaztatnak.

Kisujszállás, 1893. július hó 10.

Gulyás Lajos,

ev. ref. lelkész, ig. t. elnök.

1-2

Pályázat két tanári állomásra.

A *h.-m.-vásárhelyi* ev. ref. főgymnásiumban két tanári állomásra pályázat hirdetik.

1. Az első tanszék rendes tanári állomás *latin- és magyar nyelvi* szakra. Heti órák száma 20—21. A fizetés 1000 frt, 200 frt lakbér és ez idő szerint 40 frt ötödéves pótlék, de a mely 200 frton felül nem emelkedhetik. A fizetés évnegyedi részletekben mindig előre adatik ki. A megválasztott *egy évi próbaidő* után állandósíttatik; végleges megerősítése után jogos és kötelezett tagja a tiszántúli ev. ref. tanárok gyám- és nyugdíjintézetének, ugyszinte a helybeli ev. ref. egyház belső tisztviselői özvegy- és árva gyámintézetének.

Ha oklevéllel még nem bíró segédtanár választatnék: e minőségben fizetése 800 frt, szintén évnegyedi részletekben, előre kiszolgáltatva. Ha oklevelét megszerezte: a rendes tanári fizetés élvezetébe léphet.

2. A másik pályázat a természetrajzi és földrajzi tanszakra hirdetik. A heti órák száma 20—22. Ez a helyettes tanári állomás csak az 1893—94-iki tanévre szól. Fizetése, ha okleveles tanár választatik 900, — ha nem okleveles tanár, 800 frt.

Az első tanszékre csupán ev. ref. vallásu egyének pályázhatnak. A második helyettes tanári állomásra a felekezeti álláspont nem köttetik ki.

A pályázók folyamodványaikat keresztlevéllel, esetleges katonai szolgálatukat igazoló irattal, továbbá végzett tanulmányaikat feltüntető okmányokkal, végül orvosi bizonyítvánnyal felszerelve a f. évi július hó 21-ig bezárólag az ev. ref. egyház elnökségéhez juttassák el.

Hód-Mező-Vásárhelyen, 1893. július 2.

Az ev. ref. egyház elnöksége.

2-2